

Marx och Disraeli om antisemitismen

DOCENT HUGO VALENTIN har i sina artiklar om antisemitismen (Dagens Nyheter 25 och 29 juli) framhållit att denna rörelse sökt stöd i de mest skiftande och irrationella föreställningar. Det kan i anslutning härtill ha något intresse att erinra om hur de båda främsta politiskt verk samma judarna under 1800-talet — den socialistiske teoretikern Marx och den konservativa statsmannen Disraeli — såg på frågan om judarnas ställning. Deras arbeten i ämnet är av intresse även därför att några bättre exempel på den politiska metafysikens förmåga att förvirra klara huvuden knappast står att uppdra. Ett slags systematiserat vansinne slår emot oss i dessa skrifter, utkomna för omkring hundra år sedan, och starkt påverkade, direkt eller indirekt, av det börjande 1800-talets ännu i vår tid inflytelserika politiska romantik.

Marx begagnade, såsom särskilt Schwarzschild påpekat i ett i denna tidning anmält arbete, en klart antisemitisk jargong. Han betonade gärna en motsändares judiska börd och betecknade ofta även kristna motsändare som judar. Lassalle, som han hatade med särskild kraft, påstods rent av vara en blandning av jude och neger. Vid sidan av detta underliga fenomen ligger att Marx i ett par ungdomsskrifter — recensioner som efter Marx vana svällde ut till små avhandlingar — ingående diskuterade judefrågan och därvid närmast ställde sig på en antisemitisk ståndpunkt. Skrifterna är författade år 1843, då Marx i än högre grad än senare i sitt sätt att tänka och att formulera bestämdes av Hegels dialektiska metod.

Det typiska för dessa skrifter, i den stora Marxupplagan samlade under rubriken "Judefrågan", är att Marx identifierade judendomen med det kapitalistiska system som han redan vid denna tid börjat bekämpa. Judarna har, anser han, infört penninghungern och den obegränsade egennyttn i det moderna samhället. De har lyckats att i denna mening förvandla de kristna till judar. En analys av hela denna tankegång kan här inte komma i fråga, men några typiska uttalanden må citeras. "Vilken är judendomens verkliga orsak? Det praktiska behovet, egennyttn. Vilken är judendomens världsliga religion? Schackrandet. Vem är dess världslige gud? Penningen." Judendomen

är, skriver Marx, "ett allmänt antisocialt element i samtiden, som genom den historiska utvecklingen, till vilken judarna i detta skadliga hänseende ivrigt bidragit, bragts till sitt nuvarande välde"; mot en jude-emancipation i vanlig mening — ett totalt likställande inför lagen av judar och andra — ställer sig Marx likgiltig redan därför att en sådan frigörelse enligt hans tanke är obehövlig. "Juden har emanciperat sig på judiskt sätt, icke bara genom att tillägna sig penningmakten, utan också genom att penningmakten med eller utan honom blivit världsmakt och den praktiska judeandan blivit de kristna folkens praktiska anda."

Då judarna sålunda blivit herrar i en ond värld, är det enda medlet att frigöra världen att störta judarnas välde. Därigenom befrias också judarna såtillvida som deras onda böjelser blir oskadliggjorda. "Judarnas samhälleliga emancipation är samhällets emancipation från judarna", slutar Marx med en äkta dialektisk fras, en vits av Hegels märke.

Nazisterna studerade måhända än mindre än andra Marx skrifter. I varje fall tycks de inte ha upptäckt att Marx för deras ändamål var lika tjänlig som förfalskade Talmudcitater. Marx uttalanden är blott en aning mindre illvilliga än Hitlers. Och härtill kommer att Marx liksom nazisterna använde ordet jude i två bemärkelser, dels judar i vanlig mening, dels judar i metafysisk mening. I denna senare mening var alla de människor judar som ägde de — enligt Marx — för så att säga banala judar kännetecknande egenskaper. Marx kunde därför tala exempelvis om judarnas herravälde i Amerika, därför att enligt hans mening penningen härskade i denna världsdela; att ytterst få judar fanns i USA vid denna tid oroade honom inte. Samma trick använde redan Fichte, som med tyskar menade dels de i Tyskland boende, vilka var i alla hänseenden förträffliga människor, dels alla människor som på grund av sin förträfflighet förtjänade namnet tyskar. Var och en förstår i hur hög grad ett sådant språkbruk underlättar både en filosof och en agitators arbete.

I fråga om tankereda står Disraeli på samma plan. Den engelske författaren och politikern skrev och talade åtskilligt om judarna, men den bästa sammanfattningen av hans

tankar finns i biografien över lord George Bentinck, skriven efter vännens död på hösten 1848. Judarna är enligt Disraeli världens främsta ras, mänsklighetens civilisatorer (som bekant bildar de inte alls någon ras, inte ens enligt de nazistiska teoretikerna). Vad som Marx kritiserar upphöjer Disraeli. Det som utmärker judarna och gör dem värdefulla är kärleken att äga och längtan att förvärva, motviljan mot jämlikhet och konservatismen över huvud. Att förfölja judarna är därför att beröva Europa "ett viktigt samhällsbevarande element". Disraeli opererar emellertid på samma sätt som Fichte och Marx. Konservativa och bra människor är judar, den "semitiska principen" är helt enkelt den konservativa principen; därjämte sättes likhetstecken mellan judendom och kristendom. Några satser illustrerar den hämningslösa sammanblandningen. För Frankrike har det gått galet "efter kelternas stora uppror mot gamla och nya testamentet i slutet av förra seklet" (franska revolutionen). "Den stora republiken på andra sidan Atlanten är intensivt semitisk och har fördens skull också varit framgångsrik." "Österrike skulle sedan länge ha fallit sönder utan den semitiska principens stöd"; Metternichs klockhet bevisas av att han anlitade juden Gentz som journalist och ämbetsman. Till och med påvedömet är semitiskt. "En gammal man på en semitisk tron trotsar den nya invasionen av barbarer under form av republikaner, socialister och kommunister — skilda rörelser som dock alla innebär att de en gång omvända raserna håller på att återfalla i sin ursprungliga vilhet."

Hos Disraeli finns likväl också en annan tankegång. Judarna har på grund av att de blivit förföljda i stor utsträckning själva övergivit den semitiska principen och blivit samhällsfientliga och revolutionära. Det är, otroligt nog, judarna som ligger bakom 1848 års upprorsrörelser. "Ett uppror äger rum mot tradition och aristokrati, mot religion och egendom. Förstörandet av den semitiska principen, utrotandet av den judiska religionen både i dess mosaiska och dess kristna form, människornas naturliga jämlikhet, egendomens avskaffande — allt detta förkunnas av hemliga föreningar, och män av judisk ras finns i spetsen för dem alla... Och detta därför att de önskar slå ned den otacksamma kristendom som har dem att tacka till och med för sitt namn och vars tyranni de inte längre uthärdar." På denna punkt kommer Disraeli åtminstone såtillvida till ett rimligt resultat som han klart fördömer antisemitismen.

Läsningen av skrifter som dessa bör vara lugnande på dem som tror att tankeförvirringen är särskilt stor och farlig i vår tid. Marx och Disraelis uttalanden verkar i mycket aktuella. Då Hitler angrep judarna både som konservativa och revolutionära återgav han blott Disraelis resonemang med annan värdering; mot Marx uttalanden i ämnet kunde han knappast haft något att invända. Det bör tilläggas att bakom dessa ideologier i ett avseende ligger ett uns av realitet. Genom det för judarna under lång tid rådande tvånget att bo i städer och försörja sig på köpenskap har i vissa länder en relativt stor del av denna grupp blivit affärs- och finansmän; genom antisemitismen har å andra sidan efter all sannolikhet många judar drivits till samhällskritik och radikalism. Att på dessa förhållanden bygga teorier om judarnas speciella egenskaper är uppenbart orimligt; de berörda ideologierna är ovanligt fantastiska utslag av politisk metafysik. Men dylik metafysik innebär alltid att något speciellt och tillfälligt upphöjes till det enda väsentliga, till det "egentliga" eller "verkliga". Genom denna hypertrofi av en i och för sig banal detalj nås den stora och stümulerande galenskapen.

När det gäller antisemitismen, liksom andra former av grupphat, är det, såsom docent Valentin antyder, viktigt att undersöka den grund ur vilken själva benägenheten att hata spirar upp. För att förstå rasförhållelser, skrev nyligen en utmärkt amerikansk författarinna (Benedict Race: Science and Politics), är det inte nödvändigt att undersöka rasen; vad som behövs är en undersökning av förföljelsen. Den synpunkten måste man först och främst hålla i minnet.

Herbert Tingsten

D. N.

3/8 1947

Debatt kring statskicket. Regeringsfrågan

I ledande artiklar 20—22 juli förordade Dagens Nyheter julis reformer av det svenska statskicket, främst införande av permanent samregering och folkomröstning. De inlägg som sedan gjorts i ämnet skall i det följande på några huvudpunkter diskuteras. Glädjande är att så gott som alla de statsvetenskapsmän som yttrat sig visat sympati för de i denna tidning förordade lösningarna. Med tanke på att dessa forskare tillhör skilda partier och att de företräder en utmärkt sakkunskap i modern författningspolitik, måste deras inställning tillmätas stor betydelse. Endast den anspråksfulla okunnigheten kan med två eller tre välkända fraser avfärda de synpunkter det här gäller som likgiltiga eller orimliga.

Vad regeringsfrågan beträffar skall först än en gång understrykas att alla lösningar är förenade med svårigheter och olägenheter. Utgångspunkten för förslaget om samregering är att det nuvarande systemet är olämpligt och farligt. Regerandet med knappa majoriteter under häftig opposition från en stor minoritet är inte bara ägnat att öka splittringen inom folket, utan strider i och för sig mot folkstyrelsens principer. Om det är nödvändigt att välja mellan majoritetsvälde och minoritetsvälde, måste naturligtvis majoriteten råda. Men demokratins grundsatser fordrar att vi söker minska risken för detta dilemma. Ty folkstyrelse innebär icke systematiskt majoritetsstyre, utan en styrelse som under bevarande av friheten så långt möjligt tillfredsställer alla folkgrupper. Utan kompromiss och uppgörelse ingen demokrati; att 51 procent beslutar mot de 49 procenten kan blott godtas som en tillfällig och övergående sak. Denna uppfattning — jämte insikten om regeringens och förvaltningens ökade betydelse samt tendensen till partipolitisk stabilitet — är det centrala motivet för kravet på samregering.

av de kritiska argumenten mot denna tanke skulle måhända kunna förbigås, nämligen påståendet att de sociala motsättningarnas styrka gör samarbete och kompromisser omöjliga. Den ståndpunkten är av två skäl ohållbar. De motsättningar till vilka man hänvisar är i själva verket ovanligt små i vårt land, där inkomstskillnaderna är relativt obetydliga och övergången från en socialgrupp till en annan nästan omärklig; att tala om kapitalister kontra proletariat i detta samhälle är så uppenbart vettlöst att man andligen måste leva i det av Marx skildrade England av år 1840 för att ha kraft att göra det. Här till kommer att även mycket starka motsättningar kan överbyggas genom medveten vilja till och organiserade former för uppgörelse; det visar varliksom de flesta andra länders parlamentariska historia. Den som blott hänvisar till "de sociala krafternas nödvändiga utveckling" har till Marx

ära av sagt sig bruket av sitt förnuft. Vore tanken riktig, bör vi slopa hela statsmaskineriet och nöja oss med att se på hur historien upprullar sin matta framför våra ögon.

Men det finns rimliga invändningar mot samregerandets princip. En av dem formuleras av professor Brusewitz: "Hur skulle det gå med den fria kritiken? Skulle kritiken verkligen få ett bredare rum än under nuvarande förhållanden? Skulle den inte i stället sövas inför de väl-snickrade arbetsprodukter som förtroendemännen i den allsidigt sammansatta regeringen åstadkommit?"

Att något ligger i denna anmärkning skall inte bestridas. Dess räckvidd torde emellertid ofta överskattas genom att vissa ord användes i skiftande betydelse. Om man med kritik menar en systematisk och generell opposition mot regeringen, är det klart att under en samregering kan väntas en minskning av kritiken. Kravet på en samregering utgår ju från att en sådan styrelse skulle medföra uppgörelser och dämpa de partipolitiska motsättningarna. En samregering som väckte sådan opposition och sådant missnöje som den nu sittande ministären vore uppenbarligen otänkbar. Men meningen är väl inte att kritiken och striden i och för sig har sådant värde att vi skall bevara en inom nästan halva folket ytterligt impopulär regering blott för att hålla en rejäl osämja vid liv?